

Підеш без мене, мій згорточку, в Рим (о ні, я не заздрю),

Жаль лиш: не йтиме туди твій опікун і творець.

Підеш, який вже ти є, як годиться дитині вигнанця,

Раз нещасливі часи — й одяг хай буде такий.

Не красуватись тобі багряним вакцинії соком —

Тузі, скорботі моїй барва не личить така.

Кедром хай сторінки не пишаються, мінієм — титул,

Білі — над темним чолом хай не ясніють ріжки.

Всі ті окраси — для інших книжок, щасливішої долі,

10 Ти ж про мою пам'ятай — долю вигнанця гірку.

Хай не вигладжує пильно країв твоїх пористий камінь —

Вже, який є ти, кажу, — вбогий, кошлатий, явись.

Плям своїх теж не ховай: хто побачить, той зрозуміє,

Що не одну лиш сльозу я над тобою зронив.

Годі! Рушай! І від мене місця привітай наймиліші —

Їх може нині сягнуть лиш мого вірша стопа.

А пам'ятає про мене ще хтось серед люду міського,

Може, й питає тебе, як тут ведеться мені, —

Скажеш йому, що живий, але не кажи, що здоровий,

20 Таж навіть те, що живу, — бога ласкавого дар.

Будуть питати іще — промовчи тоді, щоб необачно

В бесіді зайвим слівцем не захопився, бува,

Бо, зацікавлений, книги мої розгорне читальник,

Розголос піде — і знов будуть судити мене.

Словом хто вколе гірким — не важся спір починати:

Захистом, що не кажи, тільки нашкодиш мені.

Може, буде й такий, хто зітхне за мною, вигнанцем,

Хай ті пісенні рядки він прочитає, сплакне.

І побажає, та подумки (заздрісник може почути),

30 Щоб і свій гнів пом'якшив Цезар, і кару мою.

Хто б не зустрівся такий, хай горя він не знає,

Бо за нещасних стоїть, ласки благає в богів.

От якби виблагав він!.. Якби Цезар, полагіднівши,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Дав мені змогу в своїм, ріднім, умерти гнізді!..
 Хоч би й усе, як кажу, ти зробив, — не уникнеш докорів:
 Що то за вірші, мовляв, геть не такі, як колись!
 Так, але чесний суддя на обставини зважити мусить,
 А коли зважить на них, то оправдає тебе.
 Тільки погідна душа бездоганну виспівує пісню,
 40 Днину ж мою погасив долі раптовий удар.
 Пісня жадає від того, хто пише, дозвілля і тиші —
 Хвилі, морози, вітри люто шмагають мене.
 Страх — поганий для пісні сусід, а я, нещасливець,
 Чую на шиї своїй, доторком, вістря меча.
 Хай, які вже там є, подивляє суддя мої вірші
 Й лагідно гляне на них, хоч недоладні вони.
 Ти Меонійця візьми й накинь такі біди на нього —
 Вбогістю хисту, повір, навіть йому дорікнутьь.
 От і рушай, не дбаючи, що там хто скаже, в дорогу,
 50 Як не догодиш комусь — сорому з того не май:
 Доля до мене, знаєш, тепер не настільки ласкава,
 Щоб випадало тобі дбати про славу в людей.
 Поки щастило мені, до похвал не був я байдужий,
 Весь я бажанням горів мати ім'я голосне.
 Досить того, що пісень не зненавидів я, ані хисту:
 Це ж через нього я тут, вигнаний, на чужині!
 Йди ж — і Рим озирни (бо можна тобі) замість мене...
 О, якби міг я, боги, згорточком стати своїм!
 Та не гадай, що тебе, захожого, в Римі великим
 60 Не розпізнає ніхто, серед міської юрби —
 Хоч би ти й назви не мав, тебе викаже барва скорботна:
 Як не ховався б, а всяк — сином вигнанця назве.
 Потай все ж увійди, щоб мій вірш тобі не зашкодив:
 Нині ж не так, як колись, люблять, шанують його.
 А як зустрінеш когось, хто тебе, не читавши, відкине
 Лиш через те, що ти мій, ось що такому скажи:
 «На заголовок поглянь: не даю настанов для любові,
 Твір мій колишній уже кару належну поніс».
 Може, чекаєш, коли я скажу тобі, посланцеві,
 70 Ще й на високий зійти пагорб, де Цезаря дім?
 Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Хай ті святині та їхні боги не гнівляться на мене:
 Влучив-бо ізвідтіля в мене удар громовий.
 Хоч пам'ятаю, що там — найласкавіші сили небесні,
 Все ж тих богів, що мене вразили громом, боюсь!
 Досить, щоб голуб хоч раз одчув твої, яструбе, кігті —
 Вже він, сердега, тремтить, хай лиш крило шелесне.
 Так і вівця, яку вирвали з пащі жадливого вовка, —
 Вже ти її, боязку, не відженеш од кошар.
 Був би живий Фаетон — унікав би неба й до коней
 80 Не підійшов би, хоч їх так нерозважно жадав.
 Так от і я, хто відчув блискавичну Юпітера зброю,
 Тільки-но грім загримить — думаю: в мене він б'є.
 З суден аргоських котре не розбилося при Катарей,
 Те до евбейських глибин вже не скерує вітрил.
 Так ото й мій пошарпаний бурею човен боїться
 Знов повернути туди, де мало що не втонув.
 Тож насторожі там будь, обачливий та обережний,
 Хай вдовольняє тебе із простолюддя читач.
 Так на слабкому крилі Ікар поривався до неба —
 90 Впавши, нещасний, своїм іменем води назвав.
 Радити все ж не берусь, до весла чи вітрила вдаватись:
 Тільки обставини й час раду найкращу дадуть.
 Може, опинишся в домі яснім, коли там дозвільно
 Й лагідно буде, то знай: гнів себе вичерпав сам.
 Може, трапиться хтось, що тобі посприяє, тремкому,
 Слово замовить, тоді — вже без вагань підійди!
 В добру годину, згортку, рушай, щасливіший од мене!..
 Йди, бо лиш там ти мої болі полегшити б міг:
 Їх або справді ніхто, або той, хто завдав мені рани,
 100 Як син Пелея колись, полікувати б зумів.
 Та замість допомогти, бува, не зашкодь ненароком, —
 Над сподіваннями страх гору, як бачиш, бере, —
 Щоб розворушений гнів з-під попелу знов не зметнувся,
 Кари тяжкої, гляди, вдруге на нас не наклич!
 А коли врешті оселя моя тебе прийме гостинно
 Й матимеш звичне своє в скриньці округлій житло,
 Рідних братів своїх, складених там за порядком, побачиш —
 Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Їх я випещував теж пильним, безсонним трудом.

Інші — їх ціла юрба — про себе відверто говорять:

110 Кожен із них на чолі свій заголовок несе.

Трьох, припишклих, побачиш там одаль, у закуті темнім,

Хоч їх наука, любов, — перша наука для всіх.

Їх ти або уникай, або — якщо на це стане

Духу — Едіпа ім'я чи Телегона ім дай.

Лиш із тих трьох, якщо ти до батька маєш повагу,

Жодного не полюби, хоч і любити він вчить.

Про перевтілення там іще є — п'ятнадцять сувоїв:

При похованні моїм вирвано їх із вогню.

Їм ти від мене скажи, що й моєї долі обличчя

120 Вже доточити б могло тіл перевтілених ряд.

Бо за одну якусь мить — неподібною стала до себе:

Щойно щаслива була — вмита сльозами тепер.

Ще не одне б я доручення дав, лише б забажав ти,

Тільки боюсь, щоб тебе я не барив надарма.

Втім, якщо все, що кажу, узяв би ти із собою, —

Надто важким би ти став для носія тягарем.

Довга дорога... Рушай! Мені ж — на околиці світу

Жити і краєм своїм марити в тій далині.

2

Неба та моря боги! Що ж тут діяти, як не благати?

Згляньтесь на те самітне, хвилями бите судно!

Не поспішайте, молю, приєднатись до Цезаря гніву:

Часом карає один, інший — зласкавиться бог.

Дружня до тевкрів Венера була, Паллада — ворожа,

Йшов проти Трої Вулкан, обороняв — Аполлон.

Дбала про Турна Сатурна дочка, Енея — карала,

Міццю Венери, однак, часто втішався Еней.

Брався не раз потопити Нептун бувальця Улісса,

10 Збройна Мінерва ж не раз порятувала плавця.

Що ж заважає мені, хоч я не з героїв, чекати

Ласки прихильних богів, поки ворожі гнітять?

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Марно, нещасний, гублю ті слова! От мовлю, а хвиля
Важко шмагає мене — сіллю гіркою в уста.

Нот, жакний буревій, ті благання по морю жбурляє,
Робить усе, щоб вони не досягнули богів.

Видно, й вітри завзялись примножити карою кару —
Геть і вітрила несуть, і молитви з моїх уст.

Лихо мені! То не хвилі — гори переколом ходять!

20 Гляну — здається, злетять до щонайвищих зірок.

Лихо! В яку глибочінь поміж хвиль западається море!

Гляну — здається, що там — темного Тартару дно!

Оком, куди не сягну, — довкіл лише море та небо:

Хвилями море грозить, небо — бовванами хмар.

А поміж ними в усю широчінь ревуть буревії —

Хвиля не знає сама, хто нею править тепер.

Ось, набираючись сил, летить із багряного сходу

Евр, а назустріч йому, з заходу, рине Зефір.

Ось льодяний розшалівся Борей, посланець Ведмедиці,

30 Ось уже Нот запальний ставить усім їм чоло.

Вдатись до чого, од чого тікати — і керманіч не знає:

Серед такої біди вже й те мистецтво — сліпе.

Гинемо, значить, усі... На рятунок — немає надії...

Поки те слово кажу, б'є мені хвиля в уста.

Скоро й на душу ляже вона — смертельну вологу

Я на півслові таки під час благань зачерпну.

Вірна дружина моя побивається лиш над вигнанцем,

Лиш про вигнання моє, зжурена, знає вона,

Їй і не сниться, що ми — то забавки в безкраї моря,

40 Що буревії нас б'ють, холодом дихає смерть.

Добре, що я не дозволив жоні податись за мною, —

Двічі б я мусив тоді звідати, що таке смерть.

Хай нині згину, але ж коли їй не грозитиме лихо,

То в половині своїй все-таки буду живий.

Горе! Який же вогонь розітнув обтяжену хмару —

І мовби тріснула вісь, аж колихнувся етер!

Хвилі в боки корабля раз по раз так ударяють,

Наче об мури міські — камені, пущені з пращ.

Інший перед одинадцятим по дев'ятому рине

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

- 50 Вал — на таку висоту жоден іще не злітав.
 Втім, я не смерті боюсь, а того лиш, як маю вмерти:
 На суходолі б я був — смерть за дарунок би мав.
 Є в тому благо: чи то від меча, чи у суджену днину
 В землю, якою ступав, прахом лягти; перед тим
 Мовити слово своїм, сподіватись на камінь могильний,
 А не піти у глибінь — пажерним риbam на корм.
 Хай заслужив я на те, але ж інші є тут, окрім мене, —
 Чим заслужили вони на покарання таке?
 Тож, усевишні, і ви, лазурових вод охоронці,
- 60 Враз із висот і глибин не поривайтеся на нас!
 Хай із життям, що Цезар зберіг м'яким своїм гнівом,
 Якось доправлюсь туди, де мені велено бути.
 Хочете кари мені, на яку заслужив я, то знайте:
 З волі самого судді нижча від смерті вона.
 Таж якби Цезар мене до стігійських вод мав послати,
 То не потрібна б йому ваша підмога була.
 Повна ж у нього, та без злоби, над життям моїм влада:
 Міг би забрати він те, що дарував, будь-коли.
 Ви ж, кого жодним вчинком своїм уразити не міг я, —
- 70 Страднику інших страждань не додавайте, боги!
 Навіть коли б усі враз нещасливця взялись рятувати —
 Марно, бо хто вже пропав — не врятувати того.
 Вляжеться хвиля, скажім, вітерець попутній повіє,
 Зглянетесь ви, а мені... бути вигнанцем мені.
 Таж, не жадливий багатств, поквапний міняти товари,
 Я кораблем борозню моря хвилясту далінь,
 Ні до Атен, як колись по знання, ані до азійських
 Міст, що їх бачив уже, не завертаю судна,
 Ні в Александрове місто ясне, щоб там подивляти,
- 80 Ніле грайливий, твої сповнені чару дива.
 Вітру благаю в богів ходового — хто б то йняв віру? —
 Щоб на сарматську чужу землю ступити скоріш.
 Місце вигнання мого — дикий берег зліва од Понту,
 Скаржуся, що забарна втеча від рідних країв.
 Щоб міг уздріти десь на краю світу загублені Томи,
 Кваплю вигнання своє, ласки благаю в богів.
 Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>